

Заставка Олега Блищука.

ОПОВІДКИ Девід АРНАСОН З „БАРУ ЦИРКАЧІВ“

З англійської переклала Галина КИВАН

У МОЄМУ КАБІНЕТІ СПІВАЄ П'ЯНА ЖІНКА

У моєму кабінеті співає п'яна жінка. Ніхто не знає, хто вона і як туди потрапила. Є в нас секретарки, чия робота полягає в тому, щоб не впускати людей до мого кабінету, секретарки, які гречно всміхаються й кажуть: «Ні, доктора Арнасона немає», — хоча я сиджу за своїми дубовими дверима, за своїм дубовим столом, жмакаю газетні вирізки й жбурляю їх до кошика. Секретарки знають, як відповідати людям по телефону. «Ні, доктор Арнасон зараз зайнятий. Залиште свій номер, він вам зателефонує». Тож невідомо, як ота п'яна жінка проникла поза секретарками й співає собі в моєму кабінеті.

Глибоким голосом, з придихом, вона виводить сумну пісню про кохання. Там такий приспів: «Вернись до мене, любий мій», — а вона неслухняним язиком шепелявить «вернишь». Голос не те щоб неприємний, але якийсь ніби натужний. Я зібрав секретарок до іншої кімнати й запитав, як потрапила сюди ця п'яна жінка. Вони відповіли, нібито повз них ніхто не проходив, припустили, що жінка залізла у вікно, але я їм нагадав, що ми на шостому поверсі, отже, їхнє припущення мало ймовірне. Тоді секретарки припустили інше — ніби вона була тут весь час і весь час співала, але я й це відхилив. Я б помітив її раніше.

Я відслав наймолодшу секретарку назирати за п'яною жінкою з-поза вазонів, що коло дверей. Звідти видно, що діється в кабінеті. Квіти за домовле-

© 1984 by David Arnason.

© Г. Киван, 1994, переклад.

Девід Арнасон (нар. 1940 р.) — канадський письменник, відомий також як видавець, літературний критик і радіожурналіст. Оповідання Арнасона, зібрані в кількох книжках, друкувалися в Канаді, США і Франції. Ця перша публікація українською мовою перекладена із збірника «Бар циркачів» (David Arnason. The Circus Performers' Bar. Vancouver, 1984).

ністю постачає мені маленька фірма, їх вирощують у теплиці на третьому поверсі старого складу. Раз на тиждень дві жінки приходять полити квіти й підживити їх якимись білими пігулками. Ті жінки не дуже гарні, обох покинули чоловіки, усвідомивши їхню невродливість. У чорнявої на щоці родимка, така волохата мушка, трохи завелика, щоб бути привабливою. Блондинка має високі гарні груди, але в неї надто повна талія. Їхні чоловіки, обидва психіатри, збагнули, що такі жінки ніколи не можуть бути вірними, отже, скоротили свої витрати, обравши натомість дівчат-селянок зі скромнішими вимогами.

Наймолодша секретарка щойно повернулася сказати мені, що п'яна жінка вже й танцює. Кружляє по кабінету, присідає й підскакує наспівуючи. Секретарка показує цей танок, балансує і мало не падає, перебільшуючи рухи. Я ніколи раніше не помічав, що ця моя наймолодша секретарка гарненька, хоча й вона ніколи раніше не танцювала переді мною. Треба буде подумати про її підвищення. А тим часом я маю роботу, отож не можу сидіти в офісі й думати про її коханців — бородатих юристів, які розмовляють з нею про цивільні правопорушення, та молодих агресивних шоферів у голубих джинсах.

Я звелів секретаркам вивести п'яну жінку з мого кабінету. Розпорядився зателефонувати до охорони, а якщо це не допоможе, то й до поліції. Повідомив, що мене не буде цілий день, але шепнув найстаршій секретарці: в разі крайньої потреби мене можна знайти в барі готелю «Даунтаун». Та крайніх потреб ніколи не буває; в нас не така робота, просто ми запровадили ритуал «крайніх потреб». Найстарша секретарка дуже пильна й вряди-годи їй треба до когось зателефонувати «у крайній потребі». Якщо я не створю для цього умов, то вона звільниться й знайде роботу, де бувають «крайні потреби». Вона мені якось казала, ніби колись мріяла стати вихователькою.

І ось у темному куточку готельного бару я попиваю ірландське віскі «Джон Джеймсон». Взагалі я віддаю перевагу «Старому Бушмільу», але нещодавно виявив: його роблять на півночі Ірландії, а «Джон Джеймсон» — на півдні, ну, а щодо ірландського питання я республіканець. Сиджу й думаю про п'яну жінку в моєму кабінеті, і мені стає сумно. Хвилини правдивості та краси такі нечасті в цьому світі, і я знову прогавив свій шанс. А міг би увійти до свого кабінету й співати з тією жінкою. Ми могли б наспівувати коліскові, пісні про втрачене кохання та про береги річок. Вона могла б колисати мене на руках і пестити моє волосся. Ми б колисались і співали, колисались і співали.

Або я міг би увійти і затанцював би з нею. Маю в кабінеті радіоприймача, і ми могли б зловити гарну музику. Кружляли б, і присідали, і витанцювували по кімнаті, аж поки почали б сміятись і нам запаморочилось у голові. Тоді, все ще сміючись, ми б упали на канапу; вона б колисала мене й пестила моє волосся, колисала й пестила. Могла б навіть сказати, що кохає мене.

А замість того я сиджу сам у барі, серед дня, а з нею вже розмовляють тверезими голосами службовці охорони чи полісмени. Може, навіть удаються до сили, аби випхати її з мого кабінету. Я ж не дурень і маю відчуття краси, а тим часом обрав легший шлях — цей бар і «Джона Джеймсона» з водою та льодом. Вибір зроблено.

ПРОФЕСОР

Засмаглий ще з літа професор — кілька тижнів відпочинку в Греції не в сезон (а все ж таки краще, ніж нічого) — зустрічає цибатих дівчат з високими пружними персами, дівчат, що провели літні вакації на пляжі. Тверезо його оцінивши, дівчата втрачають до професора будь-який інтерес, хоча згодом, після святкування Різдва, ще дивитимуться на нього зі змішаним почуттям жалю та зневаги й цікавитимуться його інтимним життям.

Спочатку його самого це цікавить. Професорські дружини здебільшого починають секретарками і штовхають своїх чоловіків до аспірантури. Мають двійко дітей — хлопчика й дівчинку, дівчинка завжди старша. В них комунальні помешкання, і декілька років по тому, як чоловіки дістають першу посаду, їхні дружини ранками п'ють каву. А потім у них прокидаються феміністки й вони

самі вступають до аспірантури. Зав'язують короткі романи з молодшими чоловіками, переважно аспірантами-філологами, тоді як самі спеціалізуються в психології. Наука в них іде набагато краще, ніж у чоловіків,— жінки публікують кілька серйозних статей ще в аспірантурі. Тим часом їхні діти вчаться скиглити.

Згодом, незважаючи на брак посад, дружини дістають місця в тому ж університеті й починають старіти. Часом наполягають на відпустках нарізно. Він їде до Греції влітку, коли там нестерпна спека. Вона їде до Мексики на Різдво з цілою ватагою приятелів, хоч він не знає імені жодного з них.

Професори рідко заводять романи, хіба один за ціле життя, та й той завжди сумний. Усе залежить від фаху. Професори-мистецтвознавці зв'язуються з жінками середніх літ, чиї чоловіки торгують нерухомістю або мають невеликі фабрики. Після коротких зустрічей у пошарпаних готелях відбувається довга розмова, де коханці вирішують, що далі так тривати не може. Пізніше вони часом зустрічаються в універмагах, купуючи внукам подарунки, але тільки вітаються. Філологи заводять романи з нестерпно молоденькими дівчатами в окулярах і з прямим волоссям, а потім мають проблеми з їхніми деканами. Професори природничих наук сплутуються з дружинами своїх друзів, якийсь час усім трохи ніяково, але потім стосунки налагоджуються. Професори-технарі й професори-аграрники романів не заводять, зате купують еротичні журнали і часом, читаючи лекції десь далеко від свого міста, ходять на порнофільми. Є, звичайно, професори й інших фахів, але й там теж усе залежить від самого фаху.

Діти — неможливі. Їх навчають читати ще задовго до школи, а потім професор та його дружина йдуть до директора і вимагають перевести дитину класом вище. Діти ці ніколи не записуються до спортивних команд, бо замалі на зріст і, як уже сказано, любляють скиглити. Вони ходять до балетних чи театральних шкіл, але з них ніколи не виростають танцюристи чи актори. Майже завжди добре плавають. Школу закінчують рано, і хлопці їдуть до Європи. Дівчата стають секретарками, чимало з них виходять заміж за молодих професорів.

Професори та їхні дружини тримають удома тварин, завжди досить екзотичних. Відчайдухи купують перського kota, а менш рішучі — сіамського. Псів тримають великих — хортів або сенбернарів.

Існує чотири класи педагогів, і їх легко визначити. Прості викладачі їздять у старих фольксвагенівських тарадайках або пікапах. Асистенти мають «хонди» або «тойоти». Доценти — «вольво», а справжні професори — БМВ або «мерседес-бенц», хоча останнім часом дедалі популярнішими стають «ауді». Машини по можливості — дизельні.

Професори мешкають у старих будинках, увесь час їх ремонтують, і тому там завжди тхне фарбою. Цей процес починається відразу після того, як професорські дружини наворачтаються до науки. Їхні чоловіки, як правило, не мають хисту до столярних робіт, хіба що здатні доламати старе крісло; це в них дуже добре виходить. Дружини здирають тиньк, обшивають стіни панелями. Потім і в них на перше місце виходить кар'єра, тож, аби покінчити з ремонтом, наймають робітників. Професорів це деколи бентежить, бо дружини проводять багато часу з робітниками, але з того ніколи нічого не виходить. Робітники знають, що їхні фантазії не справдяться, і поводяться обережно.

Професори та їхні дружини купують урядові облігації, піддавшись рекламі, яка доводить, що зайві гроші завжди вдома є. Потім під ці облігації беруть кредит, аби переклеїти шпалери в горішніх спальнях. Професорів і їхніх дружин часто можна зустріти в банках, де вони рішуче розмовляють з касирами, вважаючи, ніби в рахунок закралась помилка. Касири завжди поводяться коректно.

Професори та їхні дружини завжди «ліві». Навіть економісти, що надають консультації членам уряду, голосують за кандидатів від «лівих». Вряди-годи навіть самі балотуються на якусь посаду, але ніколи нікуди не проходять, ото хіба що до шкільної ради. А довгоногі дівчатка з високими пружними персами, їхні студенточки, нічого того не знають. Вони, дочки лікарів і юристів, мають професорів собі за рівню. Не знають, що їхній професор складає листи до

«Міжнародної Амністії», засідає в раді Товариства Джона Говарда й що колись на засіданні комітету громадянських прав його навіть були заарештували.

Вони нічого не знають, ці засмагли дівчиська. Навіть якщо вміють кататись на водних лижах і пишуть обнадійливі вірші — їх ваблять худі прищаві хлопці. Вони гасають без шоломів на мотоциклах і чомусь люблять коней. Деякі професори призначають свої лекції на першу пару, бо тоді можна вдихати запах, яким пахнуть дівчата вранці.

Вони нічого не знають, ці засмагли дівчиська, хоч їхні жваві голоси лунають спорожнілими коридорами. Думають, ніби житимуть вічно. У своєму кабінеті, обставленому книжковими шафами, професор вичитує цю думку в послідовно викладених роботах. І молиться. Хай вони будуть щасливі. Хай живуть довго. Хай ласкаві боги відкриють для них квітучі поля, сині води і вічне сонячне сяйво.

НЕЗАМІЖНЯ СЕСТРА

Незаміжня Сестра поводить себе обурливо. На вечірках упивається й балакає таке, від чого навіть чоловіки червоніють. Кажуть, вона трохи дівчакувата, але нічого незвичного в цьому нема.

Незаміжня Сестра купує червоне спортивне авто. Невідомо за які гроші. Їздить надто швидко, й першого ж тижня її двічі штрафують.

Незаміжня Сестра їде до Гонконга. В неї роман з гідом-китайцем, і її мало не зарізали десь у темному завулку. Жінки в це вірять. Чоловіки кажуть, що вона могла б поводитись краще.

Вечірка. Хтось приводить Неодруженого Брата — високого, сором'язливого, з великими руками. Незаміжня Сестра каже: «Маю досить клопоту й без калік».

Незаміжня Сестра плаче. Брати не знають, що робити. Їм сверблять руки побити когось, але Незаміжня Сестра каже: «Ні-ні, й не думайте».

Незаміжня Сестра їде на весілля до подруги, а від самої вже тхне віскі. Вона швидко йде геть, зіпсувавши всім настрої, бо принесла нареченій найдорожчий дарунок.

Незаміжня Сестра вирішує вступити до медичної школи. Батько винаймає для неї кімнату, з кухонькою та окремим входом з підвалу. Але замість того Незаміжня Сестра їде до Фінляндії.

Нарешті з'являється хлопець. Його тут ніхто не знає, але ходять плітки, ніби він причетний до сутенерства. Незаміжню Сестру відвідують несподівані гості, задають їй запитання, а вона їм каже: «Це моя особиста справа, і житиму я так, як захочу».

Незаміжня Сестра розповідає історію. Це дуже кумедна історія, але згодом усім стає зрозуміло, що це гомосексуальний анекдот. Може, Незаміжня Сестра лесбіянка?

Незаміжня Сестра не приїде на Різдво. Мовляв, не має за що купити дарунки. Всі її заспокоюють: вона не мусить купувати так багато дарунків. Незаміжня Сестра таки приїжджає, і її дарунки найкращі. Вона просто не знає, куди дівати гроші.

Незаміжня Сестра — красуня. Ну, не красуня, а гарненька, ще б кращою була, якби схудла фунтів на п'ять. Чому ніхто з нею не одружується?

Незаміжня Сестра втекла. Не злостива, не пригнічена, а втекла. Чому? Каже, все через Матір. Мати завжди любила молодшу сестру, заміжню. Чому Мати не любить Незаміжню Сестру?

Незаміжня Сестра товаришує з розлученими жінками. Що це за вибрики?

Незаміжня Сестра потрапляє в автокатастрофу. З власної провини. Всі відвідують її в лікарні. Медсестри кажуть, що ніколи не мали такої милої пацієнтки. В неї закохується вся лікарня, зате відвідувачів тепер чимраз менше.

Незаміжня Сестра відмовляється їсти білий хліб і непросмажену вирізку. Відмовляється і від цукру. Що має робити родина?

Незаміжня Сестра перефарбовується на брюнетку. Тепер у неї вульгарний вигляд, але ніхто не знає як їй про це натякнути.

Незаміжня Сестра зникає. Родина звертається до поліції. За тиждень її

знаходять у штаті Північна Дакота з одруженим агентом фірми по продажу нерухомості. Незаміжня Сестра лютує. Хіба личить родині так за нею пильнувати?

В Незаміжньої Сестри алергія. Вона не може увійти до будинку, де є кіт чи пес. Не може спати на подушках із пір'я. Не може їсти суниці чи будь-що з кокосами. Чає в магазинах готового одягу. Алергія минає лише тоді, коли Незаміжня Сестра їде до Австралії. Вона не проти лишитися в Австралії, але всі переконують, що це було б помилкою.

Незаміжній Сестрі сниться, ніби в неї висипалось волосся. Вона змінює квартиру.

Незаміжню Сестру переслідують гвалтівники та вбивці. Ховаються на автостоянці і вночі зазирають до вікон її нового помешкання. Вона вдає, ніби нічого не помічає, але родичі вмовляють її повернутися додому доглядати хвору Матір.

Незаміжня Сестра танцює. Танцює румбу, самбу й танго. Танцює фокстроти, старовинні вальси та польки. Вона вміє танцювати твіст, баннігоп, шотландку, чарлстон, кадриль, котільйон, гавот, менует, джигу, старовинні французькі танці, мазурку, баттерфлай, стопп, кекуок, стролл і джазові танці. Інколи, пізно вночі, сама в помешканні, вона танцює ще якийсь танець, але він не має назви.

ДІВЧИНКА І ВОВК

Ранок. У вовка попереду безмежні можливості. Стежки через гай біжать у всіх напрямках. На деревах після важкої зими вигулькують блідо-зелені листочки. Легкий вітрець куйовдить вовкові хутро. Як завжди, вовк голодний. Ось що означає бути вовком. А наш вовк граційний і спритний. Коли біжить, то сам собою милується.

Рудоволоса дівчинка йде відвідати свою бабцю. Навколо така сама погода, той самий ранок і вітрець, і молоді зелені листочки. Дівчинка висока й струнка. Вона вже забула всі мамині застереження. Ладна говорити з незнайомими людьми, прагне пригод і незнайомиців. Життя дівчаток обмежене пересторогами, дівчатка мусять жити згідно з приписами. І тільки в гаю — повна свобода.

Стежки біжать гаєм у всіх напрямках. Вони сходяться й перетинаються, повертають назад і переплітаються тисячами вузлів і перехресть. На одному такому перехресті дівчинка могла б натрапити на вовка. Але перехресть так багато — аж не віриться, що вовк і дівчинка можуть зустрітися.

Коли вони зустрінуться, вовк має запитувати, а дівчинка — відповідати. Куди ти йдеш? У гостину до бабці. Так питають усі вовки й відповідають усі дівчатка. Дівчинка йде одною стежкою, вовк — іншою. І так крок за кроком стежка веде до бабусиної хати. Всі стежки ведуть туди.

Вовк приходиться перший. Він завжди перший. Вовк легко біжить плуваною стежкою, а дівчинка заблукала. Вона збочує зі стежки, рве квіти, зупиняється коло струмка попитувати води. Вовк прийшов зарано. Він повинен чекати. Але це лише початок. Вовк з'їдає бабцю — мусить же якось перебути час — і все одно голодний. Він згаяв трохи більше часу, бо бабця стара й жилава, — але однаково ще мусить чекати. Лежить у ліжку.

Дівчинка стукає в двері. Вовк аж казиться від нетерплячки. Він уже лихий від жадання й кричить: «Заходь!»

Дівчинка заходить. Їй подобається заходити. Вона свіжа й пахне квітами, яких щойно нарвала. Витанцьовує коло дверей, її сукенка розвівається, руде волосся теж має.

— Бабцю, а я тобі нарвала квітів.

— Неси їх сюди, — каже вовк.

Дівчинка приносить з кухні скляницю з водою, встромляє квіти в скляницю й несе до ліжка. Вона знає, що вовк зовсім не її бабця. Впізнає в ньому незнайомця з гаю, але вона дуже спокійна. Дівчинка або знає, що робить, або нею супроти її волі керує якась сила.

— Ходи сюди, до ліжка, — каже вовк. Це небезпечні хитрощі. Якщо вона

його впізнає — все пропало. А як вона може не впізнати вовка? На ньому навіть маски немає. В нього все життя так. Він не встигає належно приготуватися. Ніколи не має ні маски, ні жодних інших аксесуарів, які слід би мати при собі.

— Що мені робити з моїм плащиком? — питає дівчинка.

— Вкинь його у вогонь, — каже вовк, — він тобі більше не знадобиться.

Дівчинка скидає плащика й кидає у вогонь.

— А що робити з сукенкою?

— Зніми її й кинь у вогонь. Вона тобі більше не знадобиться.

Дівчинка стягує сукенку через голову й кидає у вогонь. На ній біла сорочка і червоні черевички.

— Що мені робити з черевичками?

— Зніми їх і вкинь у вогонь. Вони тобі більше не знадобляться.

Дівчинка сідає край ліжка й роззувається. Вона така незграбна, аж вовк розчулюється. Дівчинка знімає черевички й разом кидає їх у вогонь.

— А що робити з сорочкою?

— Теж укинь у вогонь. Вона тобі більше не буде потрібна.

Дівчинка стягає сорочку через голову й кидає у вогонь. На ній тепер чорні трусики й чорний ліфчик. І трусики, й ліфчик дуже гарні, облямовані мереживом.

— Що мені робити з ліфчиком? — питає дівчинка. Руде волосся розсипається по її білих плечах.

— Зніми й укинь у вогонь. Він тобі більше не знадобиться.

Вовк аж напружився. Може, занадто поспішає? Він складає відповіді в ритуал, який має завершитися сам собою. Один хибний крок — і всі чари розвіються.

Дівчинка знімає ліфчика й кидає у вогонь. Її груди випорскують, принаймні, це єдине слово, що спадає вовкові на думку: випорскують. Груді в неї великі й пружні, підкреслюють стрункість талії. В прохолодній кімнаті пиптики на грудях тверднуть.

— А що мені робити з трусиками?

— Стягни і вкинь у вогонь. Вони тобі більше не знадобляться.

Дівчинка стягає трусики й ногою пожбурює їх у вогонь. Тепер вона зовсім роздягнена. Маленький трикутничок внизу живота світліший за її волосся. Дівчинка залазить до ліжка й тулиться до вовка. На білих простирадлах її волосся здається ще рудішим.

— Чому в тебе так багато волосся, бабцю? — питає дівчинка. Вона проводить долонями вздовж вовкового тіла, і в нього виникає відчуття, яке можна було б назвати голодом, якби він перед тим не їв.

— Щоб було тепло, — відповідає вовк.

— А чому в тебе такі великі очі? — питає дівчинка й дивиться на вовка широко розплющеними зеленими очима.

— Щоб краще тебе бачити, — каже вовк, хоча розуміє, що відповідь має бути не така. Він відчуває, як дівчинка тулиться до нього пружними грудьми.

— А чому в тебе такі великі зуби?

Ось він, момент! Вовк знає, що більше запитань не буде. Все тепер залежить од відповіді. Він якийсь час вагається, але вибору немає. Відповідь одна, вибору не було ніколи, і він неохоче каже:

— Щоб швидше тебе з'їсти.

— Дурниці, — відказує дівчинка, пірнає під вовка й перевертає його на себе. А руки її ковзають до його задніх лап. Йй це подобається. Вовк стогне від задоволення, і в тому стогоні змішалися всі екстатичні стогони його предків. Дівчинка недосвідчена, але жвава, й коли вже по всьому, вовк не знає, чи йому радіти, чи плакати.

Дівчинка запалює сигарету з пачки, що лежить на бабциному столику. Вона сидить на ліжку, схрестивши ноги, й дивиться на вовка.

— Незле. Нам разом буде добре. — Вона випускає дим крізь ніздрі й струшує попіл на підлогу. — Хоча шкода одягу. Мені потрібен цілком новий гардероб. Я знаю, ти не працюєш, але все владнається. Зможеш працювати в татуся на автозаправці, поки знайдеш собі щось краще.

Хтось стукає в двері. Дівчинка знаходить у бабчиній шафі якийсь халат, накидає його на голе тіло й іде до дверей. На порозі стоїть лісоруб, у руках його поблискує сокира.

— Все гаразд?

— Нормально.

— Я питаю про твою бабцю.

— Бабця переїхала до тітки в штат Арізона, а будинок віддала мені й моєму нареченому. Ми тут будемо дещо переробляти, то якщо ви шукаєте роботу, зайдіть за пару тижнів.

Вовк уже знає, чим це усе закінчиться. Це його останнє вовче життя. Ранкові прогулянки по плутаних перехресних стежках закінчилися. Вже болять лапи від стояння на бетоні. Від його хутра тепер тхне брильянтином. І так буде завжди. Який сенс попереджати молодих дівчаток? І бабцям не можна довіряти. Вони щоразу виявляються в зовсім іншому місці. Й лісоруб спізнюється. Що втрачено, те втрачено назавжди. І стежки в гаю, закручуючись і перетинаючись, чекають інших зустрічей.